

Nr 65

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.; given den 8 mars 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

G. E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankslagens föreskrifter beträffande riksbankens sedelutgivningsrätt skall gälla även för tiden den 1 juli—den 31 december 1974. Det föreslås att maximibeloppet för sedelutgivningsrätten höjs från 16,2 till 18,5 miljarder kronor.

Vidare föreslås att riksbanken under samma tid får fortsatt befrielse från skyldigheten att vid anfordran inlösa bankens sedlar med guld.

Förslag till

Lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning¹

Härigenom förordnas, att under tiden den 1 juli—den 31 december 1974 följande särskilda bestämmelser skall gälla i stället för bestämmelserna i 9 § och 11 § första stycket lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank.

1 § Riksbanken får utge sedlar till ett belopp av högst aderton miljarder femhundra miljoner kronor.

2 § Under tid då riksdagen ej håller session får Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret medge riksbanken att utge sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor, om det är nödvändigt med hänsyn till utomordentliga omständigheter. Blir sådant medgivande icke godkänt av riksdagen inom tjugo dagar från början av nästa session, upphör medgivandet att gälla vid utgången av nämnda tid.

3 § Som riksbankens metalliska kassa räknas allt guldmynt och omyn-
tat guld som tillhör riksbanken.

¹ Senaste lag i ämnet 1973: 297.

Utdrag av protokollet över finansärenden hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 8 mars 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.* och anför.

Riksbankens rätt att ge ut sedlar grundas f. n. på 72 § i 1809 års regeringsform. Enligt detta lagrum har riksbanken även skyldighet att vid anfordran lösa in utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, om inte Kungl. Maj:t och riksdagen i viss ordning medger undantag. Närmare föreskrifter om sedelutgivningen finns i 9—11 §§ lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank (riksbankslagen), som innehåller regler om sedeltak, sedeltäckning och riksbankens metalliska kassa. Riksbankslagens bestämmelser i dessa hänseenden har emellertid inte tillämpats sedan år 1940. En redogörelse för författningar i dessa ämnen, utfärdade år 1939 och senare, har lämnats i prop. 1966: 44 s. 4. Enligt lagen (1973: 297) med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning gäller under tiden den 1 juli 1973—den 30 juni 1974 i stället för 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen att riksbanken får ge ut sedlar till ett maximibelopp av 16,2 miljarder kronor. Därutöver får Kungl. Maj:t under tid, när riksdagen inte håller session, på framställning av riksbanksfullmäktige och efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret medge riksbanken att ge ut sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 milj. kr., om det är nödvändigt med hänsyn till utomordentliga omständigheter. Medgivandet upphör att gälla, om riksdagen inte godkänner det inom 20 dagar från början av nästa riksdagssession. Som riksbankens metalliska kassa räknas allt guldmynt och omyntat guld som tillhör riksbanken.

Genom kungörelsen (1973: 298) om befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens medgivande befriat riksbanken från denna skyldighet för tiden den 1 juli 1973—den 30 juni 1974.

Banken har dock rätt att dessförinnan åter uppta inlösningsen av bankens sedlar, om förhållandena ger anledning till detta.

Angående utredningar om riksbankens sedelutgivningsrätt samt bankoutskottets utlåtanden med anledning av den provisoriska lagstiftningen hänvisas till prop. 1965: 72 s. 6. Vidare kan nämnas att riksdagens finansutskott behandlat frågan om den provisoriska lagstiftningen senast i betänkandet FiU 1973: 25.

I skrivelse den 31 januari 1974 har *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att gällande lagstiftning med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt ges förlängd giltighet till utgången av juni 1975 eller, i förekommande fall, intill tiden dessförinnan lagen upphör att gälla, och att maximibeloppet för sedelutgivningsrätten i samband därmed höjs till 18,5 miljarder kronor. Härjämte har fullmäktige begärt, att riksbanken för samma tid fritas från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse.

I skrivelsen har fullmäktige vidare anfört. Under år 1973 har ökningen av sedelomloppet i förhållande till föregående år varierat mellan 4,5 %, som noterades den 23 januari, och 24,7 %, som noterades den 15 juni, vilket sammanhänge med att det vid denna tid förelåg risk för stridsåtgärder i anledning av arbetskonflikt vid riksbanken. Då sedelomloppet var som högst, vilket alltid inträffar vid den rapportdag som kommer närmast före julhelgen, var ökningen 11,2 % och sedelomloppet 16 014 milj. kr., innebärande att den obegagnade sedelutgivningsrätten då utgjorde endast 186 milj. kr.

Då det gäller att beräkna erforderlig höjning av sedeltaket för nästkommande budgetår är det, som fullmäktige i detta sammanhang tidigare framhållit, angeläget att undvika försök till mera preciserade beräkningar. För att med säker marginal undvika att fastställt maximibelopp för sedelutgivningsrätten på grund av mer eller mindre tillfälliga omständigheter överskrids, föreslår fullmäktige en höjning om 2 300 milj. kr. till ett maximibelopp om 18 500 milj. kr. En sådan höjning medger att sedelomloppet rapportdagen före jul 1974 ökar med 15,5 %.

Fullmäktige erinrar i sin skrivelse om att det då vilande förslaget till ny regeringsform bl. a. innebär, att den nuvarande grundlagsregeln om skyldighet för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld upphävs. Om riksdagen antar förslaget och förslag om därav föranledda lagändringar i bl. a. riksbankslagen, skulle dessa lagändringar medföra, att det nuvarande systemet, innebärande att sedelutgivningsrätten maximeras genom särskild lagstiftning, ej vidare upprätthålls. Det nuvarande systemet får emellertid antas bestå i vart fall under någon tid efter den 1 juli 1974.

Efter remiss har yttrande över riksbanksfullmäktiges framställning avgetts av *fullmäktige i riksgäldskontoret*, som inte haft något att erinra mot bifall till förslaget.

Departementschefen

I fråga om riksbankens rätt att ge ut sedlar gäller f. n. — i stället för riksbankslagens motsvarande bestämmelser — lagen (1973: 297) med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning. Dessa bestämmelser innebär bl. a. att riksbanken får ge ut sedlar till ett belopp av högst 16,2 miljarder kronor. 1973 års lag, som gäller till utgången av juni 1974, har liksom den föregående lagstiftningen på området tillkommit som ett provisorium.

De provisoriska bestämmelser om riksbankens rätt att ge ut sedlar som sedan lång tid tillbaka har getts i särskild lagstiftning har sin bakgrund i de regler om skyldighet för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld som finns i 72 § i 1809 års regeringsform och de till dessa regler knutna föreskrifterna i 9 och 11 §§ riksbankslagen om riksbankens metalliska kassa och om det i relation till denna kassa ställda sedeltaket. Den nya regeringsformen (KU 1974: 8, rskr. 1974: 19; öppet brev uppläst den 6 mars 1974) innebär att den nu grundlagsstadgade skyldigheten att inlösa sedlar med guld avskaffas (jfr. 9 kap. 13 § i den nya regeringsformen).

Borttagandet av guldinlösningsskyldigheten innebär att föreskrifterna i 9 och 11 §§ riksbankslagen kan upphävas. Detta medför dock inte att riksbanken får en oinskränkt sedelutgivningsrätt. Fortfarande kommer sålunda att gälla, att omfattningen av sedelutgivningen begränsas av bestämmelserna om den s. k. supplementära sedeltäckningen i 10 § riksbankslagen. Detta stadgande innebär att riksbankens sedelutgivning ej får överstiga summan av de i lagrummet angivna tillgångarna. En sådan begränsning får anses naturlig från de utgångspunkter som uppstår riksbankslagen. Den nya regeringsformen skall börja tillämpas den 1 januari 1975. I prop. 1974: 35 med förslag till följändringar till den nya regeringsformen har bl. a. föreslagits att de nämnda bestämmelserna i 9 och 11 §§ riksbankslagen skall upphöra att gälla när den nya regeringsformen börjar tillämpas.

I och med att den nya regeringsformen börjar tillämpas och 9 och 11 §§ riksbankslagen samtidigt upphör att gälla bortfaller behovet av provisorisk lagstiftning om sedelutgivningsrätten. Intill dess behövs emellertid en sådan lagstiftning. Jag biträder alltså riksbanksfullmäktiges framställning om förlängning av lagstiftningen — mot vilken riksgäldsfullmäktige inte haft någon erinran — i så måtto att jag föreslår en ny särskild lag om sedelutgivningsrätten avscende tiden från det den nuvarande upphör att gälla och fram till utgången av år 1974.

Riksbanksfullmäktige har föreslagit en höjning av maximibeloppet för sedelutgivningen från nuvarande 16,2 till 18,5 miljarder kronor. Enligt uppgift från riksbanken utgjorde beloppet utelöpande sedlar vid

utgången av år 1973 15 229 milj. kr. Det högsta beloppet under nämnda år redovisades per den 21 december och utgjorde 16 014 milj. kr.

Enligt riksbanksfullmäktiges uppfattning bör en höjning av maximibeloppet för sedelutgivningsrätten ske för att man med säker marginal skall undvika att fastställt maximibelopp på grund av tillfälliga omständigheter överskrids. Ett godtagande av fullmäktiges förslag att höja maximibeloppet till 18 500 milj. kr. skulle innebära möjlighet att öka sedelomloppet rapportdagen närmast före jul 1974, vilken dag sedelomloppet regelmässigt är som högst, med ca 15,5 %. Jag har ingen erinran mot förslaget och förordar att maximibeloppet för sedelutgivningsrätten i den nya lagen bestäms i enlighet med det anförda. I övrigt bör bestämmelser meddelas i överensstämmelse med 1973 års lag i ämnet.

Vad slutligen angår riksbankens skyldighet att vid anfordran lösa in utgivna sedlar med guld efter deras lydelse biträder jag riksbanksfullmäktiges förslag om befrielse från denna skyldighet för samma tid som jag nyss förordat i fråga om riksbankens sedelutgivning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

dels antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning,

dels medge, att riksbanken för tiden den 1 juli—den 31 december 1974 fritas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten